

predmeta izdao za svoje slušatelje. Iskustvo, veli, da ga je naučilo, da je za djaka samo ona knjiga dobra, u kojoj se glavna načela izlažu kratko i jasno. Zato je baš on izdao ovo svoje djelo, premda znade, da imade mnogo boljih i učenijih djela od njegovga.

6. lo. Reuter S. I. *Neo-confessarius practice instructus*. Drugo izdanje popravljeno i pomnožano priredio Aug. Lehmkühl S. I. Herder, Freiburg 1910. Cijena K 480 uvezano K 576. I ovo je našim hrv. svećenicima dobro poznata knjiga, koja je uz knjižicu sv. Alfonza „Praxis confessarii“ jedina te vrsti i koja, akoprem napisana prije poldrug vijeka, po prilici kad i ona sv. Alfonza, ipak je i danas od neprocjenjive vrijednosti. Dakako trebalo je u novom izdanju Lehmkühlovom, koje je prvi put ugledalo svijet 1905., štošta promijeniti, prema najnovijim znanstvenim rezultatima drugačije istumačiti, iz najnovijih dekreta sv. Stolice dodati itd. Ova knjiga Reuterova doživjela je u njemačkom prijevodu od I. Müllendorffa S. I. četvrto izdanje u Regensburgu kod Mainza 1898. „Der Beichtvater in der Verwaltung seines Amtes praktisch unterrichtet. Vierte Auflage der Uebersetzung aus dem Lateinischen gänzlich umgearbeitet und den heutigen Verhältnissen angepasst“.

Djela Princa Maximilijana Saskoga, sveuč. profesora na bogoslovnom fakultetu u Freiburgu u Švicarskoj (cfr. Nyva IV. 117.—120. i V. 146.—149. g. 1910).

1. „Kurzer Ueberblick über die Marienverehrung in der griechischen Liturgie“. Vortrag von S. kgl. H. Prinz Max,

Herzog von Sachsen, gehalten beim intern. Marianischen Congress in Freiburg. (Von 18. bis 21. August 1902. zu Freiburg in d. Sch. Internationaler Marianischer Congress. Congress-Bericht. 1903. Freiburg pag. 53.—66.) Pisac govori krašnim načinom o Marijinom kultu u grčkom obredu i tvrdi, da je on ovdje mnogo veći i bogatiji od kulta u obredu zapadnom. U grčkim crkvama na ikonostasu i na carskim vratima postavljene su slike Bogorodičine na počitanje svima, veliki Marijini praznici preneseni su s Istoka na Zapad. Prije praznika Uspenija traje duže vremena post, a nema bogoslužjenja, tajne, blagoslovinne, u opće molitve ili pjesme crkovne, da ne bi spominjali Mariju veličajnim riječima. Pokazavši istoriju kulta završuje autor s pozivom na sve Zapadnjake, da nastoje upoznati što bolje grčki i druge istočne obrede. Budu li tako radili, ne će više sjedinjene istočnih obreda držati polukatolicima ili „katicima druge klase“.

2. *Praelectiones de liturgiis orientalibus habitae in universitate Friburgensi Helvetiae a Maximiliano, principe Saxoniae*. T. I. continens 1. Introductionem generalem in omnes liturgias orientales, 2. Apparatum cultus nec non annum ecclesiasticum Graecorum et Slavorum. Friburgi Br. Herder 1908. VIII., 241 fol. M. 5.

U prvom dijelu, kao što sam naslov kaže, govori pisac općenito o svima orijentalnim liturgijama i dokazuje njihovu autentičnost i legalnost. Prijeporno pitanje o autorstvu liturgijâ sv. Ivana Zloustousta i Vasilija ostavlja naučenjak neriješenim. U drugom je dijelu

govor o grčko-slavenskoj liturgiji. Tu bi se imalo što šta, a katkada i dosta velike pogreške, da poprave, ali uza sve to imade ovo djelo veliku svoju vrijednost, jer po prvi puta pruža zapadnjacima informaciju o širokom polju istočnih liturgija.

3. Ritus missae ecclesiarum orientalium S. Romanae ecclesiae unitarum. Collegit, latinitate donavit, edidit Maximilianus Princeps Regius Saxonum dux, presbyter et universitatis catholicae Friburgensis professor p. o. Ratisbonae, Romae. (Pus¹et).

U isto vrijeme s prije pomenutim velikim kursom istočnih liturgija izdavao je princ Maximilijan nekoliko prijevoda raznih istočnih liturgija. Do sada je u svemu izišlo pet knjižica.

I. Missa Syro-Maronica, quam ex lingua syriaca in idioma latinum traduxit cum commentario praevio M. P. S. 1907. XVI. 64. 12° M. 1.

Sirsko-Maronitski obred imadu zapadni Sirci nazvani Maronite. Oni nastavaju libanonsko gorje, a živu i u sirske dolini. Narod je od uvijek katolički, a imade na čelu patrijarhu s titulom patrijarhe Antiohenskoga, koji stanuje takogjer na Libanonu. Liturgija je maronitska u glavnim crtama stara liturgija sirska, koja potječe od jerusalemske mise sv. Jakoba, a u ovaj općeniti poredak mise postavljaju Sirci prema dotičnim svecima posebne anafore ili kane. Prije ih je bilo više, a danas ih imade samo oko 8. Narod govori danas arapski, a jezik je u crkvi stari sirski s obredom istočnim sirske, koji je od vre-

mena križarskih vojna dosta latiniziran.

Princ Maksimilian govori u kratkim crtama o crkvenoj istoriji, statistici, liturgiji Maronitskoj, a onda donosi prijevod njihove mise s rimskom anaforom.

II. Missa Syriaca-Antiochena, quam ex lingua Syriaca in idioma latinum traduxit cum commentario praevio M. P. S. 1908. XIV. 54. 12° M. 1.

Kršćanski stanovnici doljne Sirije i Mesopotamije, a donekle i Indije imadu čisti sirske obred, bili oni shizmatici monofiziti, nazvani Jakobovci, bili katolici. Ovaj je obred najbliže grčkom obredu i red je mise gotovo isti pridržan, samo što ne imaju vhoda.

III. Missa Chaldaica, quam ex lingua chaldaica in idioma latinum traduxit cum commentario praevio M. P. S. — 1907. XX, 67 12° M. 1.

Haldeji su istočni Sirci, što stanuju u Mesopotamiji, osobito u Turkestanu i na Malabarskoj obali u Indiji. Crkveni obred ponešto je različan kod onih u Mesopotamiji i Malabarskoj obali. Katolički Malabarci primili su rimsku liturgiju i preveli je na haldejski. Liturgija haldejska gragjena je potpuno samostalno i neovisno od drugih istočnih liturgija. Ona pripada rodu mesopotanskom. Osim svakidanjeg formulara liturgičnog imadu i dvije anafare: Teodora Mopseustenskoga i Nestorija.

U davnini bila je haldejska crkva slavna sa svojih mučenika pod perzijskim gospodstvom. U šestom vijeku primiše herezu Nestorijevu, a u šesnaestom prijegjoše neki na katolicizam. Njihov pa-

trijarh (katolički) nosi naslov patrijarhe babilonskoga.

IV. *Missa armenica, quam ex lingua armenica in idioma latinum traduxit cum commentario praevio*. M. P. S. — 1908. XXII, 58 12° M. 1.

Armeni su primili grčku liturgiju izdanja bizantinskoga. Kad se među njima ukorjenila monofizitska kriva nauka, stadoše iz mržnje prema Grcima da mijenjaju svoj obred i primili su u nj mnogo od rimske liturgije. Grčke su episkopske krune dali običnim svećenicima, a njihovi su biskupi uzeli zapadnu mitru.

V. *Missa graeca, quam ex lingua graeca in idioma latinum traduxit cum commentario praevio* M. P. S. — 1908. XXIX. 103 s.

Dr. J. Šimrak.

J. Bocian, *De modificationibus in textu slavico liturgiae S. Joannis Chrysostomi apud Ruthenos subintroductis*. Roma 1908. str. 43 — in 8°

A. O. Hoinackij napao je u svom djelu „Западнорускаја перковнаја унија бѣ еја богослуженни и обрјадах“ Kijev 1871. na staroslavenske knjige Rusina grčkoga obreda i predbacuje im, da su uveli u njih utjecajem jezuita mnoge latinske stvari. Bocian odgovara na ovu objedu razloživši u prvom dijelu svoje rasprave općenito razloge promjena, a prikazavši u drugom historičko-genetičkim načinom jednu promjenu za drugom.

Dr. Šimrak.

Dr. Juraj Cenkić: *Rastava crkve od države u Francuskoj*. Zagreb. 1910. Hrv. katol. tiskovno društvo. Cijena K 3.—. Dr. Cenkić napisao je opširnu studiju o rastavnom zakonu u Francuskoj i objelodanjivao pojedine dijelove u „Katol. Listu“ lani i ove godine, a jedan dio te studije donosi i ova „Bogoslovska Smotra“. Što je u lanjskom „Katol. Listu“ bilo uz nekoje dodatke, izdao je auktor u posebnoj knjizi. Tu se u I. Glavi govori o genezi rastav. zakona, o daljnjim i bližim uzrocima i povodima toga zakona, u II. Glavi donosi auktor sam tekst zakona u hrv. prijevodu. U III. Glavi svojega djela donosi auktor juridički komentar toga zakona, razdijeljen u 5 poglavlja, a ova u glave, glave u odsječke, a odsječki u paragrafe. U IV., V. i VI. Glavi nalaze se naknadne novele k rastavnom zakonu, a u VII. Glavi govor je o juridičnokanonskom položaju Crkve katoličke u francuskoj nakon rastavnog zakona. U VIII. Glavi napokon donosi auktor originalni francuski tekst rastavnoga zakona. U samom djelu prikazano je današnje stanje Crkve katoličke u onoj tužnoj zemlji. Pisac se je dao na težak i nezahvalan posao, a teško je predvigjati, da li će ova specijalna studija biti komu više od koristi ili štete. Razotkrivaju se u njoj sve spletkе slobodne zidarje i vidi se i to, da naši naprednjaci tražiše sebi ondje uzore u svojim navalama na Crkvu. Važno je što se tu rišu patnje Crkve katoličke i u današnje doba, a i sva golotinja moderne bezvjerske države.